

Ad. Ivančič.

Nekaj misli o narodni umetnosti.

Večkrat se čuje med nami mnenje, da mora biti naša umetnost¹ narodna. V koliko je ta zahteva opravičena, skušajmo prevdariti v sledečem članku.

Če velja, da je umetnost lepo izražanje lepega, tedaj je narodna umetnost lepo, narodnemu svojstvu primerno izražanje lepe narodne vsebine. Imamo dva pojma, katera moramo natančneje opredeliti: a) pojem narodnega, b) način, kako se to narodno izraža.

Narodno je ono posebno obilježje, ki loči člana ene narodnosti glede njegovega čustvovanja, mišljenja, običajev, jezika, sploh glede tiste posebnosti, ki jo imenujemo značaj, od člana pripadajočega drugi narodnosti. Nositelj tega značaja je navadno neučeni del naroda. Ta značaj je vsota in posledica zgodovinskih, krajevnih, verskih in jezikovnih vplivov. Ti vstvarjajo različne skupine človeštva, ki se med seboj ločijo in žive vsaka v začrtani smeri svoje posebno življenje. Mogoče je, in navadno se tudi tako godi, da stopi več skupin v stik, iz česar sledi oddajanje oziroma prejemanje tujih lastnosti, nekako počasno izednačevanje. Popolnega izednačenja ni, ker so nekateri činitelji, ki tvorijo skupino, nespremenljivi. To sta krajevni in klimatični vpliv.

Le majhen korak odtod je do oblike. O njej smo rekli, da izraža narodno, na način, ki odgovarja temu narodnemu. Že v zapopadenju vsebine leži način oblike. Vsebina je zrno, v njem že počiva v kali poznejša oblika. Vsebina zahteva že po svoji naravi določen način izražanja, ona je sila, oblika je način, kako se ta sila javlja. Ne izraža se, kakor ji pesnik odloči, sama si izbira pot. Vidimo, da oblika sama na sebi ni nekaj bistvenega, samo zase obstoječega.²

Vzemimo gotov slučaj: pesnik, čegar duša čuti in razume narodovo življenje, nam ga podaja pod silo vtiska. O njem lahko rečemo, da je propovednik narodnega mišljenja in njegovih teženj. Stoji sredi naroda, iz naroda govori k nam. O umetnini, ki nastane na ta način, rečemo, da je narodna. Je zelena mladika, ki je pognala na narodnem deblu in vsebuje njegove lastnosti. S tem je obrazložen pojem narodne umetnosti.

Videli smo, da narodna umetnost pod danimi pogoji res tudi obstoja. Nastane pa vprašanje, obstoje li samo one? Jeli narodno, kakor smo je označili prej, nekaj splošnega, ki se razprostira nad vsem, preveva in zavzema vse? Ali je izven nje tudi kaj?

Reči moramo, da je. Razen skupine s posebnim narodnim značajem, obstoja pač še marsikaka druga, ki je po mišljenju in čutenju od narodne celote različna. Mislim civilizirani svet, ki ga veže znanost in napredek ter tvori nekaj mednarodnega. Gotovo ima tudi on svoj poseben značaj, svojo psiho. Ima takšno pravico do obstoja, kakor ona narodna skupina, more se ravno tako izražati v umetnini. Kakor hitro priznamo to, pade ona zahteva: umetnost bodi narodna! Priznavamo možnost obstoja narodne umetnosti, ne moremo zahtevati nje izključnosti.

Doslej smo razmišljali na splošno, brez ozira na poseben slučaj. Kako je pa z narodno umetnostjo pri nas? Slovenci tvorimo skupino

¹ Oziram se le na leposlovje.

² S tem ni rečeno, da se ni mogoče glede oblike ničesar naučiti. Ravno pri onem, kjer je po zgledu drugih umetnin več poti že udelanih, si izbere vsebina toliko lažje pravo izmed njih. Ne smemo zabiti, da imamo slabe in dobre pesnike.

zase, bivaajočo na stalnem mestu, razlikujočo se od drugih po jeziku, običajih i. t. d. S tem so dani pogoji, da se razvije poseben slovenski značaj in da je njegovo lepo izražanje prava naša narodna umetnost.

Zdi se pa, da smo zadeli tu na oviro. Zemlja, kjer bivamo in podnebje, v katerem živimo, imajo gotovo svoj poseben značaj, ki vpliva na nas. Če pa pogledamo druge činitelje, ki tvorijo narodno obilježje, ne moremo kar tako govoriti o izrecnem slovenskem značaju.

Dve stvari ste, ki tu odločujete. Zadnje čase se opaža med vsemi narodi znake mednarodnosti. Znanstvo se širi med vsemi sloji, spodrina stare nazore in običaje. Prometna sredstva so na visoki stopinji: po železnici se vozi naš človek v tuje kraje, prinaša domov tuj vpliv, k nam prihajajo tujci i. t. d. Kar se tiče druge strani: tako se godi drugim narodom, toliko bolj nam, ki vsled malega obsega in političnega položaja nismo mogli tako bogato razviti svoje osebnosti, kakor so jo drugi. Naš narodni značaj je omedlel spričo sile tujega vpliva. Seveda vemo, da radi onih nespremenljivih činiteljev ni mogoče popolno izednačenje, a če bi bilo, naša narodna kultura bi imela vsebino, če tudi podobno oni drugih in ta vsebina bi se izražala v umetnini. Sedaj pač moremo govoriti o našem človeku, o našem posebnem značaju, če tudi ni tako ostro zarisan. Ta naj služi umetnosti.

Poleg te umetnosti priznamo tudi umetnost z drugimi, narodu bolj tujimi vsebinami. Ne moremo torej siliti umetnika na posebno pot. Njegovo nagnenje in spoznanje bo našlo svoj pravi delokrog ter se tam na najboljši način udejstvovalo.

Kar se pa tiče začetnikov, je dobro, če se pečajo z domačo zgodovino, šego, z narodopisjem in narodnimi pesmami. Umotvore, ki morda nastanejo na ta način, bo narod rad čital, ker bo čutil, da je nastala umetnina iz njega samega. Koliko neobdelanih motivov leži še v narodni pesmi! Seveda naj se peča s tem, kdor čuti nagnenje. Prisiliti se ne da tu ničesar, mogoče je le prirojeno nagnenje izpolnjevati. In to je dolžnost vsakega, da izобрази svojo osebnost v prirojeni mu smeri. Tako bo mogel podati nekaj, kar bo v svoji vrsti na vrhuncu.

A. Zupan:

Katoliški dijak in njegov katolicizem.

(Dalje.)

V takem ozračju se giblje z drugim vred tudi katoliški dijak, le s to razliko, da je dostopnejši od njih za novotarije, ker je mlada kri vroča kri, in se sila lahko zgodi, da podleže vsoti vseh negativnih vtisov, če ni dosti poučen o svojem katolicizmu. Zaradi teh velikih pretečnih nevarnosti mora katoliški dijak zavarovati biser svojega svetovnega prepričanja potom apologetičnega študija, ki je dandanes za izobraženega katolika *condicio, sine qua non*. Prav pravi škof Mahnič: „Apologetika mora kod svetovnjaka katolika zauzeti prvo mjesto u njegovom rasporedu osobne kulture (Hrv. Straža I. let. 19. str.)“. Tudi katoliški dijak se poprime z veseljem apologetike in tako razsvetli do zadnjih tajen svoje katoliško svetovno naziranje in to tembolj, ker ni tako težko urediti apologetičnega študija.

Knjiga in govorjena beseda sta sredstvi, ki moreta dovesti do apologetičnega znanja, gotovo pa je pri tem, da ima govorjena beseda že zavoljo življenja, ki je diše, več moči do človeka ko pisana, zlasti v